

14. Зразкові справи (аналітичний огляд). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zrazkovi_spravi.pdf. (дата звернення: 01.09.2019).

УДК.35.075

Тихонова Д.С.,
Кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри креативної
педагогіки та інтелектуальної власності
Українська інженерно-педагогічна академія

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті висвітлено аналіз правового регулювання становлення результатів інтелектуальної діяльності, взаємозв'язку історії з сучасними реаліями. Визначено періодизація процесу розвитку правового інтелектуальної діяльності людини, та важливі чинники що вплинули на формування та розвиток даної сфери права.

Ключові слова: інтелектуальна власність, правова охорона, авторські права, суміжні права, право промислової власності.

В статье освещены анализ правового регулирования становления результатов интеллектуальной деятельности, взаимосвязи истории с современными реалиями. Определены периодизация процесса развития правового интеллектуальной деятельности человека, и важные факторы повлияли на формирование и развитие данной сферы права.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, правовая охрана, авторские права, смежные права, право промышленной собственности

The article analyzes the legal regulation of the formation of the results of intellectual activity, the relationship of history with modern realities. The periodization of the process of development of legal intellectual activity of a person is determined, and important factors that influenced the formation and development of this sphere of law.

Key words: intellectual property, legal protection, copyrights, adjacent rights, industrial property rights.

Історія правового регулювання людьми відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю, нараховує десятки тисячоліть, а правові норми, які охороняли ці відносини, чи не найдавніші серед інших юридичних правил поведінки. Закономірності діалектики такі, що будьякий рух у майбутнє неможливий без спирання на минуле. Ю.І. Новик зазначає, що створенню правових норм завжди передують відображення у суспільній правосвідомості тих соціальних потреб, на які ці норми покликані відгукнутися [1, с. 28].

Питанням історичного розвитку правового регулювання становлення результатів інтелектуальної діяльності присвячені праці таких відомих вчених таких, як С.О. Довгий, В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко, В.О. Жаров, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, О.О. Пиленко, О.Д. Святоцький, О.П. Сергєєв та інші.

А тим часом ця проблема з кожним роком стає все більш актуальною, оскільки фундаментальні ідеї і закономірності лежать в основі прогресивних технологій, і великі корпорації

дуже зацікавлені в їх отриманні. При цьому слід зазначити, що відкриття як такі в більшості випадків не є предметом випадкового осяяння. Від першої публікації до оформлення відкриття проходять іноді десятки років, а саме відкриття є результатом численних теоретичних та експериментальних досліджень.

За часів античності, безумовно, не існувало будь-яких законів про права авторів і винахідників, але вже у Стародавньому Єгипті та Стародавній Греції існувало поняття літературної власності, яке підтверджується чисельними прикладами. Так, Аристофан неодноразово дорікав своїх суперників у плагіаті, і в той же час сам часто використовував мотиви інших авторів. Філострат з Олександрії звинувачував Софокла у запозиченнях з трагедій Есхіла, а Есхіла – у запозиченні у Фрініха [2, с.7].

Найчастіше для доказу відкриття використовуються результати, отримані в суміжних науках, в яких в силу сформованого досвіду, традиції, термінології одні й ті ж закономірності (або тільки окрема частина їх) можуть трактуватися по-різному. Нерідко в цих випадках з'являється синдром «тиранії істини», упередженості, помилки і відвертої підміни понять. Як приклад можна привести відому статтю П. С. Ланди, у якій розглянуті абсолютно різні моделі руху газу і рідини в таких суміжних науках, як механіка газу і гідромеханіка в контексті пояснення явища турбулентності [3, с. 19].

Значний вплив на розвиток питання становлення відкриттів зробили праці І. Я. Хейфець, оскільки при дослідженні змісту понять «наукове відкриття» і «технічний винахід» було проаналізовано співвідношення творчих процесів при вирішенні наукової проблеми і при створенні винаходу. Було проведено чітке розмежування між винаходом і його конкретним об'єктом і вважалося, що: «...винахідницька ідея є суть винаходу, яка знаходить втілення в патентній формулі, що і охороняється патентом. Об'єкт, що втілює винахідницьку ідею є одною з форм, у яких творча ідея, що знайшла своє вираження у патентному дослідженні, може одержати здійснення»

І. Я. Хейфець також було відзначено, що «відкриттям є виявлення законів, що керують силами природи і матерії, з'ясування якостей матерії неорганічного й органічного світу, як і якостей сил», тому воно знаходиться поза межами патентного права. Задача дослідника полягає у знаходженні узагальнюючої формули закону для цілого ряду чинників того самого порядку. В окремих випадках з однаковим правом можна говорити як про наукове відкриття, так і про технічний винахід, наприклад, знов відкриту хімічну реакцію може бути запатентовано для застосування в технічних цілях. Якщо при науковому дослідженні відбувається перехід від теоретичного наукового відкриття до утилітарного винаходу, тобто результатом творчості є одночасно відкриття і винахід, то таке рішення технічної проблеми підлягає патентуванню. Іноді винахід передбачає відкриття» [4, с. 10-12].

Розвиток правових засад охорони наукових відкриттів розпочався в СРСР після Великої Вітчизняної війни. Підставою для цього стала постанова Ради Міністрів СРСР від 14 березня 1947 року № 525 «Про створення при Раді Міністрів СРСР Комітету з ви знаходів і відкриттів» [5, с. 86].

З даного приводу дуже цікаву класифікацію наводить О.М. Головкова, яка зазначає, що загалі, в період з 1917 по 1991 рр., коли країна прагнула збудувати комунізм і соціалізм в сфері інтелектуальної власності, на нашу думку, можна виділити такі етапи правового розвитку.

1. 1917-1924 рр. Цей період характеризувався занепадом у розвитку вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

2. 1924-1928 рр. Важливим етапом розвитку інституту інтелектуальної власності стало прийняття двох важливих нормативно-правових актів: 12.09.1924 року ЦВК СРСР - Положення про патенти на винаходи, згідно якого патент знову стає єдиною формою охорони винахідницьких прав, в сфері охорони авторського права 30.01.1925 року - загальносоюзний Закон «Основи авторського права», який отримав досить широке практичне застосування.

3. 1928-1961 рр. Цей етап ознаменувався прийняттям нового загальносоюзного закону «Основи авторського права» (16.05.1928 року). Після цього Закону у всіх союзних республіках було видано республіканські закони. Так, 06.02.1929 року постановою ЦВК і РНК УРСР затвердила перший український закон «Про авторське право». Щодо права промислової власності, то тут законодавець теж не стояв на місці. У 1931 році закон про патенти та винаходи було замінено Положенням про винаходи і технічні вдосконалення. За цей період законодавство про винаходи переглядалося ще двічі – у 1941 і в 1959 роках. Закон про промислові зразки 1924 року відмінили в 1936 році, але якогось нового акту прийнято не було. Охорону промислових зразків здійснювали в межах законодавства про авторське право.

4. 1961-1973 рр. Цей етап розпочався з прийняття у 1961 році загальносоюзного Закону «Основи цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік». Безперечно, позитивом цього нормативно-правового акту було те, що інститут інтелектуальної власності включено до складу цивільного законодавства. Крім того, само по собі нове законодавство підвищило правове значення цього інституту.

5. 1973-1991 рр. В цей період простежується активна участь у міжнародній охороні інтелектуальної власності. У зв'язку з цим потребує удосконалення національно-правове регулювання в сфері інтелектуальної власності. Юристи-фахівці висловлюють думки про необхідність зближення правового регулювання у вищезазначеній галузі з принципами, характерними для більшості розвинених країн. Для цього пропонувалося узгодити законодавство в сфері права інтелектуальної власності з вимогами основних міжнародних конвенцій.

6. 1991 р. – дотепер. З утворенням України як самостійної держави та орієнтацією її на розвиток ринкових відносин зазначено недостатній рівень охорони в ній інтелектуальної власності. Виникла потреба створення власного законодавства в сфері інтелектуальної власності, приведення його у відповідність до міжнародного законодавства. Подальше становлення інтелектуальної власності потребувало теоретичної основи. Законодавцем було прийнято цілу низку законів та інших нормативно-правових актів. На сьогодні в Україні правовідносини в сфері інтелектуальної власності регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Цивільного, Кримінального, Господарського та Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також нормами десяти спеціальних законів і близько ста підзаконних нормативно-правових актів. Законодавство України в сфері інтелектуальної власності сьогодні є розрізненим і нескоординованим, тому потребує певної систематизації. Безумовно, що центральна роль в ієрархії системи законодавства в сфері інтелектуальної власності належить прийнятому 16.01.2003 року Верховною Радою України Цивільному кодексу України, четверта книга якого має назву «Право інтелектуальної власності» [12, 94-95].

Підсумовуючи автор прийшла висновку, що сьогодні право інтелектуальної власності максимально наближене до міжнародних стандартів та в основному відповідає вимогам міжнародних угод, у ньому використані найновіші досягнення правової науки і воно постійно вдосконалюється. Тобто, в Україні існують належні умови для ефективного захисту суб'єктивних прав інтелектуальної власності. Проте подальше вдосконалення правового регулювання інтелектуальної власності дозволить остаточно сформулювати інтелектуальне право як відносно самостійний комплексний інститут українського права, що в значній мірі полегшить застосування інтелектуально-правових норм з метою реалізації права на інтелектуальну власність [6, 98].

Збільшення кількості визнаних наукових відкриттів було пов'язане із зростанням наукоємності валового продукту господарства СРСР, що у післявоєнний період було зумовлено соціально-економічними чинниками, які диктували необхідність активізації науки з метою вдалого рішення докорінних проблем швидкого відновлення зруйнованого господарства і підйому економіки. Успіх у цій справі був досягнутий завдяки пріоритетному фінансуванню науки, орієнтуванню нормативно-правової бази на стимулювання і заохочення науковців в отриманні фундаментальних результатів досліджень на рівні відкриттів з їх подальшим втіленням у розвиток

нових напрямів в науці, техніці, медицині, сільському господарстві, тощо. Внаслідок цього, наприклад, стало можливим введення в дію найпотужнішого то ді у світі синхрофазотрону для вивчення елементарних частинок, створення атомної і водневої бомб. За період з 1948-1955 рр. в країні відбувалися важливі кадрові і державні перетворення, які були пов'язані в цілому, зі зміною і перепрофілюванням відповідних Комітетів, до сфери діяльності яких відносились керування справами з охорони відкриттів. При цьому функції і права які відносились до визнання відкриттів, міністерствам і відомствам передані не були, і внаслідок цього у цей період не було зареєстровано жодного наукового відкриття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новик Ю.И. Психологические проблемы правового регулирования. –Мн: Изд-во БГУ, 1989. –346 с.
2. Вишневецкий Л.М., Иванов Б.И., Левин Л.Г. Формула приоритета: возникновение и развитие авторского и патентного права. – Ленинград: «Наука», 1990. -205 с.
3. Булат Е. А., Дырда В. И. Некоторые проблемы взаимосвязи философии и науки в контексте научных открытий в механике разрушения // Геотехнічна механіка. Міжвідомчий збірник наукових праць. 2014. Вип. 116. С. 11-92.
4. Павлов А. М. История регистрации научных открытий в СССР. Москва : ИНИЦ Роспатента, 2002. 103 с.
5. Конюшая Ю. П. Открытия советских учёных. Физико –технические науки / Ю. П. Конюшая. – 3-е изд., доп. – М. : Изд-во МГУ, 1988. - Ч. I. – 478 с.
6. 12. Головкова О.М. Генезис правової охорони інтелектуальної власності // Форум права. - 2008. -№ 1. –С.92-98